

Мазенко Н.А.

курсант Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – к.ю.н. **Філіпп А.В.**

ст. викл. каф. кримінального права та кримінології

ПРИЧИНИ І ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1].

Це означає, що на Збройні Сили України покладаються важливі функції державної внутрішньої та зовнішньої політики. Від належного виконання військовими формуваннями покладених на них державою й суспільством обов'язків залежить забезпечення національної безпеки нашої країни. Тому актуальність порушень вимог чинного законодавства щодо встановленого порядку несення чи проходження військової служби полягає у їх безпосередньому зв'язку із забезпеченням конституційних засад України. Злочини у військовій сфері природно сприяють розвінчанню авторитету державної влади, поширенню у суспільстві страху перед зовнішніми та внутрішніми загрозами, аномії, аморальності, неповаги до військовослужбовців та знижують престижність військової служби [2].

Згідно з Кримінальним кодексом України військовими злочинами визнаються передбачені розділом XIX, ст. 401, злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів [4].

Можна виокремити певні ознаки злочинності військовослужбовців:

- відносна стабільність;
- неспівпадіння основних показників зростанню або зниженню злочинності порівняно з загальнокримінальною злочинністю;
- збільшення латентності;
- пріоритетний вплив на злочинність військовослужбовців інших факторів, відмінних від факторів, які впливають на загальнокримінальну злочинність.

Вагомим чинником у вчиненні злочинів військовослужбовцями є еконо-

мічні протиріччя в країні та недостатнє фінансування Збройних Сил, яке призводить до матеріальних проблем військовослужбовців, що іноді стає причинами вчинення військових злочинів з корисливих мотивів. До того ж системна криза української армії та недостатність відчуття патріотизму у країні в цілому призводить до невиконання військовослужбовцями функцій захисників Вітчизни. Це створює невідповідальність за власні дії, почуття вседозволеності, правового нігілізму, знервованості; стає підґрунтям вчинення не лише військових злочинів з корисливими мотивами, а і суспільно небезпечних діянь, при вчиненні яких до їх об'єктивної сторони входять насильницькі дії. Також дуже вагомими детермінантами вчинення військових злочинів є: 1) скупчення великої кількості молодих чоловіків у замкнених казармених умовах; 2) зміна контингенту призовників, які ймовірно можуть мати криміногенні нахили чи навіть криміногенні навички і досвід; 3) найбільш поширений вік початку та проходження військової служби – 18-25 років – збігається з найбільш криміногенним періодом у рамках загальнокримінальної злочинності. Це час, коли має місце пік фізичної активності, спроб реалізації амбіцій тощо [7].

Рівень освіти і культура в осіб, які здійснюють злочини проти воїнської честі, як правило, нижчі, ніж у військовослужбовців, які добросовісно виконують свій воїнський обов'язок. Багато суб'єктів цих правопорушень вихувалися без батька чи в інших незадовільних сімейних умовах. Близько половини правопорушників негативно характеризувалися до призову на військову службу. Ці проступки можуть розглядатися як свого роду «злочинна поведінка» правопорушників нестатутних взаємовідносин між військовослужбовцями.

Загалом заходи запобігання вчинення військовослужбовцями злочинів поділяються на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні. Найвпливовішими заходами на загальносоціальному рівні потрібно вважати виховні та економічні, спрямовані на підняття іміджу і престижу армії, а також покращення її матеріального забезпечення.

Серед нагальних заходів запобігання на загальносоціальному рівні слід виокремити такі: 1) вироблення чіткої доктрини побудови та функціонування Збройних Сил, а також складання поетапної, максимально деталізованої програми їх подальшого розвитку; 2) забезпечення якісного навчання майбутніх військовослужбовців; 3) вживання заходів щодо забезпечення неухильного дотримання суворих вимог до морально-психологічних, ділових, фізичних та інтелектуальних якостей членів офіцерського стану.

Спеціальнокримінологічні та індивідуальні заходи повинні орієнтуватися на систему детермінант військових злочинів з метою зменшення їх впливу чи повного усунення. Має йтися про: 1) поліпшення роботи правоохоронних органів з виявлення та розслідування військових злочинів; 2) підвищення морального та професійного рівня командирів з метою недопущення замовчування ними випадків учинення злочинів їх підлеглими чи колегами; 3) на-

дання максимального розголосу фактам вчинення резонансних злочинів та заходів, вжитих при їх розслідуванні й для усунення їх причин та умов; 4) розширення мережі громадських організацій для забезпечення дотримання прав людини, полегшення процедури звернення військовослужбовців різних рівнів до таких організацій.

Слід вважати за потрібне організувати тісний зв'язок з органами юстиції, забезпечивши новий підхід із наголосом на профілактику; ширше використовувати прокурорські застереження, регулярно запрошувати працівників спеціалізованих прокуратур (з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері) і офіцерів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України в інтересах попередження правопорушень переважно шляхом індивідуальних бесід з військовослужбовцями [6].

Отже, реальні заходи з викорінення у військовій сфері правопорушень пов'язані з активним використанням правових засобів: вивченням причин, що сприяють військовим злочинам, застосуванням різних видів юридичної відповідальності до військовослужбовців, які вчинили ці правопорушення, а також до осіб, які своїми діями (бездіяльністю) сприяли їх здійсненню. Дослідження причин нестатутних взаємовідносин у військових колективах з усією очевидністю свідчить, що деякі юнаки, які приходять на військову службу, вже заражені цими «недугами». Зародження таких відносин розпочинається ще у школі, вже потім транспортується в інші навчальні заклади. Крім того, стан справ у цій сфері посилюється значним і швидким щодо коротких термінів значним підвищенням кількості особового складу Збройних Сил.

Історичний досвід свідчить, що в такі періоди, як нині, неоголошеного військового стану рівень злочинності завжди зростає, оскільки падає рівень правової свідомості у громадян, знижується авторитет військовослужбовців, незважаючи на те, що вони захищають життя і здоров'я кожного громадянина.

1. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // ВВР України. – 1990. – № 31.
2. Коментар до Конституції України. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. – 412 с.
3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К. : Юридична думка, 2004. – 656 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III / Верховна Рада України.
5. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Ін Юре, 2003. – 1196 с.
6. Осадчий В.І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія. – К. : Атіка, 2004. – 336 с.
7. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. для студ. вищих навч. закладів. – 2-ге видання, доповне і перероблене. – К. : Атіка, 2009. – 434 с.